

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

P. Kurpershoek, Assen

Normen en waarden en de roeping van de kerk

*Drank maakt meer kapot dan je lief is.
Je bent een rund als je met vuurwerk stunt.*

Een goed milieu begint bij jezelf.

Een carpooler spaart meer dan tijd alleen.

Vandalisme is zó kinderachtig.

Vrij veilig.

Uw auto is geen kantoor.

Zomaar een greep uit het groeiend aantal vermaningen dat ons vanwege de overheid via de media en borden langs de snelwegen bereikt. Moraliseren mag weer.

Nog niet zo lang geleden voerde toen nog missionair minister Ritzen van Onderwijs een pleidooi voor het overbrengen van normen en waarden op de leerlingen. Ze moeten weer weten wat kan en wat niet kan.

Moraliseren mag dus weer. Weer, want er is een tijd geweest dat het *not done* was om publiek vermaningen uit te delen. Ieder moest voor zich maar uitmaken wat goed en wat verkeerd is. Dat was bijvoorbeeld de tijd van de vrije opvoeding. Dat je je kinderen niet mocht vertellen over goed en kwaad. Ze moesten dat zelf maar ontdekken. Met vallen en opstaan.

Eigenbelang

De tijd heeft echter geleerd, dat het zo niet werkt. Mensen blijken helaas niet in staat spontaan en op eigen kompas het goede te kiezen, zelfs niet met vallen en opstaan. Als het gaat bijvoorbeeld om het milieu of om de veiligheid, wint het eigenbelang het vaak van het algemene belang. Onlangs nog werd door de verenigde energiebedrijven de verwachting uitgesproken, dat het energiegebruik in ons land de komende jaren weer zal toenemen. Steeds meer mensen

schaffen zich een magnetron en vaatwasser aan, gemak dient tenslotte de mens. Dergelijke apparaten worden zelfs aangeprezen als energiezuinig en milieuvriendelijk. Door het massale gebruik worden die voordelen echter weer teniet gedaan. Maar daar lijkt de consument zich geen zorgen over te maken.

De overheid heeft dat blijkbaar ingezien, vandaar al die moraliserende publiekscampagnes om ons op het rechte spoor te krijgen en te houden. De vrijheid-blijheid cultuur moet plaats maken voor een samenleving, waarin mensen zich persoonlijk verantwoordelijk voelen, ook voor het algemene belang, en zich dienovereenkomstig gaan gedragen.

In die ontwikkeling past de oproep VVD-leider Frits Bolkestein tot heroriëntatie van zijn niet-christelijke partij op de christelijke normen en waarden.

Schuld

Je bent als christen geneigd daar van harte mee in te stemmen. Wat zou het goed zijn voor onze samenleving als mensen weer aanspreekbaar worden op goed en kwaad, zeker als de normen daarvoor uit het Woord van God gehaald worden. Kerk en overheid zouden zij aan zij moeten staan in de strijd tegen de verloedering.

Er zit echter ook een keerzijde aan het moderne moralisme. Door duidelijk te zijn over goed en kwaad, kan er weer sprake zijn van schuld.

Persoonlijke schuld. Je bent een rund als je met vuurwerk stunt. In een radiospot van de overheid tegen drankmisbruik hoort een jongeman dat hij in een dronken bui heel wat ellende heeft aangericht. Nee he, heb ik dat gedaan? Hij beseft z'n schuld. Einde spot. De vraag waar deze jongeman

met z'n schuld heen moet, blijft onbeantwoord. Dat kan ook niet anders, want de overheid heeft geen loketten, waar je met je schuld terecht kunt. Op dat punt heeft de kerk denk ik een roeping, die aan het mee moraliseren vooraf gaat. Een eigen geluid, een eigen verhaal. Het evangelie van Jezus Christus. Over verzoening en vergeving. Ja, ook over de vernieuwing van het leven. De weg van Gods geboden kan, nu de aandacht voor normen en waarden herleeft, in alle duidelijkheid gewezen worden.

Alleen, de aandacht daarvoor mag nooit het evangelie van verzoening en vergeving verduisteren. Al te veel mensen beschouwen de kerk al als plaats waar je alleen hoort hoe je leven moet. Wat wel en niet mag. Als de kerk nu profetisch inspringt op de behoefte aan duidelijke normen en waarden, mag ze het priesterlijke niet uit het oog verliezen. Als het moraliseren in de samenleving toeneemt, moet de kerk klaar staan met het evangelie van de vergeving van zonden. Om schuldige mensen bij de Here Jezus te brengen. Want bij Hem is een vandaal niet slechts een kinderachtige stomeling. Bij Hem wordt iemand die met vuurwerk stunt niet afgedaan als rund. In de kerk verkondigen we eerst en vooral Gods genezende liefde in Jezus Christus. In de kerk moet iedereen met z'n zonde en schuld terecht kunnen. Niet om veroordeeld te worden op grond van wat (kerk)mensen vandaag fatsoenlijk vinden, maar om in het reine te komen. Met God, zichzelf en z'n naaste. Op het fundament van onze gekruisigde Heer. Om het met de psalm (51) te zeggen: „Een verbroken en verbrijzeld hart veracht gij niet, O God!”

in dit nummer

271 K.B. Holwerda, **Krisis om het gouden kalf** (3)

272 H. de Jong, **Over CDA, RPF en GPV**, een christelijke discussie (4)

274 H. Algra, **Stoere Jan**

276 P.J. van Kampen, **Als vervolging komt** (3)

38e jaargang - nr. 15 - 29 juli 1994

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 05130-20476
Telefax: idem.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

1994

- 10 sept. Landelijke Vergadering Apeldoorn
(hoofdonderwerp: Kontakt en samenspreking met andere kerken)
- 22 sept. Vrouwenkontaktdag te Bennekom
- 8 okt. Landelijke Vergadering Apeldoorn
- 29 okt. Landelijke Vergadering Apeldoorn
- 5 nov. Diaconale Conferentie
- 5 nov. Regionale Ontmoetingsdag Chr. Geref. en Ned. geref. Kerken in het Noorden te Hoogeveen
- 19 nov. Zendingsnajaarsvergadering Leerdam met samenwerkende kerken
- 19 nov. Landelijke Vergadering Apeldoorn
- 10 dec. Landelijke Vergadering Apeldoorn

In de komende nummers (o.a.):

M.R. v.d. Berg, Vragen van toen – vragen van nu
M.R. v.d. Berg, Vergeving der zonden: hart van het evangelie
J. Bouma, Het Woord werkt door
D. Holwerda, Twee vergelijkbare exegetische problemen
L.F. Venderbos, Hebben de kerken invloed op het Ned. Ger. Seminarie?
G.J. van der Vlis, Lichaam, ziel en geest
C.N. v.d. Ziel, Deze opdracht

Theologie studeren?

Goedkope theol. werken
bij em. predikant.
Tel. 085-621082.

ngj

STICHTING
NEDERLANDS
GEREFORMEERD
JEUGDWERK

Weekendje NGJ

Eigen schuld?! Omgaan met zonde, schuld en schuldgevoelens.

Dit onderwerp komt aan de orde in de NGJ-weekends van dit najaar. Het is een onderwerp waar elke christen mee te maken heeft: het raakt het hart van het christen-zijn.

Van 30 september t/m 2 oktober en 4 t/m 6 november zullen in Huize Kortenhoeve van l'Abri te Eck en Wiel jongeren uit het hele land zich verzamelen om over dit onderwerp na te denken. Tijdens dit weekend is er ook de ruimte voor jouw persoonlijke inbreng. Om erbij te zijn, moet je f10,- overmaken op giro 51.80.291 t.n.v. D. van der Molen te Apeldoorn. De totale kosten van het weekend zijn f50,-.

Opgave &
informatie:

Dirk van der Molen
Socratesstraat 58
7323 PC Apeldoorn

Tel: 055-665609

K.B. Holwerda, Ede

Krisis om het gouden kalf (over Exodus 32 t/m 34) (3)

'...biddend voor zijn volk
als een hemeltolk...' (Ex. 33)

Ps. 99:5 (oude ber.) zegt dat o.a. van Mozes, zie Psalm 99:6-8. Na 32:11-14 en 31 v laat vooral Ex. 33 zien, hoe terecht.

Overigens worden de omstandigheden van Mozes' ontmoetingen met Jahwe hier iets minder gedetailleerd beschreven. Voor zijn tweede pleidooi was hij nog de berg op geklommen, 32:30. Na hfdst 33 is er weer een ontmoeting op de berg, 34:2. Je krijgt de indruk dat de 'onderhandelingen' van ons hoofdstuk niet op de berg hebben plaatsgehad. Misschien in de nieuwe ontmoetingstent, die Mozes ver buiten de legerplaats opzet, vs 7?

Het is overigens wel mogelijk dat 33:1-4 pas nu in detail noemen de instructie waar 32:34a kort op doelde. Dan moeten we de eerste woorden als volgt vertalen: 'Jahwe nu had Mozes de instructie gegeven: ga...' etc.

Slechts een engel...

Zoals in het vorige artikel aangegeven ziet Jahwe met deze maatregel Israël op afstand. Hij zal Zijn beloften aan de vaders wel waarmaken, maar kan het volk niet meer behandelen als Zijn 'koninkrijk van priesters' 19:6. Niet 'de Engel van Jahwe' 23:20-23, slechts één engel zal het volk leiden. Op dit bericht rouwt Israël, vgl. Nu 14:39. Ten bewijze daarvan draagt geen mens zijn sieraad meer.

Het is niet helemaal duidelijk, of dit een initiatief van het volk zelf is, waarmee God dan instemt, vs 5. Ofwel dat het volk instemde met een bewijs van berouw dat Jahwe al eerder tegenover Mozes genoemd had. Wel blijkt, zie ook vs 6, dat deze 'acte van berouw' aanslaat en inslaat. Blijkbaar gaat Israël nu pas voelen hoe God tegen hen moet aankijken. Ongetwijfeld omdat Jahwe met nadruk stelt, vss 3 en 5, dat Hij niet meer in hun midden KAN optrekken. Het zou rampzalige gevolgen voor hen hebben.

Probleem voor God

Intussen is duidelijk dat Jahwe wel Zijn beloften wil vervullen, en Zijn dreigement van 32:10, vgl vs 14, heeft laten vallen. De zonde heeft echter een crisis gebracht, die Zijn wonen onder het volk wél verhindert. Het verbond staat nog steeds op losse schroeven, en van het tent-heiligdom en zijn dienst kan dan natuurlijk al helemaal geen sprake zijn. Om dit probleem zal Jahwe zich bekommeren. Iemand meent dat in de woorden 'dan zal Ik zien, wat Ik u doen zal' in vs 5 (op 'mensvormige' wijze)

sprake is van 'besluiteloosheid' van Jahwe. Dat lijkt me niet juist. Maar er is wél een echt probleem! Zoals er ook maar Eén is, die daar een uitweg uit weet te banen...

Wij hebben er vaak maar weinig oog voor, dat onze missers in het doen van Gods wil, Hem voor problemen plaatsen. Hij wil ons redden en we maken dat zelf onmogelijk. M.i. is precies dat de werkelijkheid van deze woorden. Iets om over na te denken: onze zonden niet maar erg voor ons, maar voor God.

Buiten de legerplaats

Een andere zaak die typerend is voor de ontstane situatie is de geïmproviseerde ontmoetingstent. Mozes zet deze nadrukkelijk buiten het kamp op. Daarmee is uitgedrukt: ontmoeting met Jahwe is binnen dit kamp niet mogelijk. Er is nog wel contact mogelijk, maar: op afstand. Aan de positie van Jahwe's wolkkolom is voor ieder duidelijk dat Mozes in deze tent Jahwe ontmoet. Het neerknielen van de mensen aan de ingang van hun tenten is eerbewijs aan Jahwe, maar ook teken van verootmoediging. Er kon nu immers geen 'normale' tent voor ontmoeting met God in hun midden zijn!¹ 'Van aangezicht tot aangezicht' spreekt van de vertrouwelijkheid van het twee-gesprek: woord en weerwoord. M.i. moeten we deze uitdrukking niet zwaarder laden.

Het hoge woord

Wat we tot nu toe gevonden hebben, vormt de aanloop naar het hoogtepunt van Mozes' beroep op Jahwe, vss 12-17. Vs 12 opent met een driemaal benadrukt 'U': 'U zegt tot me..., maar U hebt me niet doen weten..., terwijl U toch zei...' Hiermee maakt Mozes aangrijpend en vrijmoedig duidelijk, dat hij met wat Jahwe gezegd heeft er niet uitkomt. Bevel tot optrekken, zonder bekend te maken wie begeleidt, en dat aan een gunsteling, – dat kan z.i. Jahwe niet menen. Let op dat Jahwe natuurlijk wél gezegd had, dat een engel Israël voortaan zou geleiden. Maar dat wil Mozes éven niet gehoord hebben, zie ook vs 14.

Mozes argumenteert vanuit het feit dat God hem 'bij name kent', dwz. persoonlijk als dienaar. En dat hij, Mozes, 'welgevallen bij God gevonden heeft' (zoiets blijkt 'in de ogen', dwz de blik waarmee iemand je aankijkt!).² Die verhouding, dat God hem persoonlijk als toegewijd dienaar (er)kent, en dat

hij Zijn gunst geniet, – ze mag dan geen verdienste van Mozes zijn, ze is toch een feit?! Mozes vraagt Jahwe, aan die verhouding inhoud te geven door hem te zeggen wat Hij van plan is.

Wat hij eigenlijk op zijn hart heeft komt aan het slot: zie, dat het UW volk is, dit volk. Mozes ontkent de zonde van het volk niet. Maar Jahwe kan toch niet ontkennen dat Hij ditzelfde volk ooit tot het Zijne heeft gemaakt.

Een 'glimlach van 's HEREN genâ'

rimpelt door Gods antwoord op dit hartstochtelijk pleidooi: 'moet Ik dan zelf meegaan...?' Jahwe laat daarin merken, al lang te weten waar Mozes naar toe wil. Dat Hijzelf bij Zijn volk zal zijn, – daar draait alles om. Ogenblikkelijk klampt Mozes zich aan die vraag vast: als U niet zelf meegaat, dan is er helemaal geen toekomst. Dat Jahwe hun nabij is, dat ze van Hem zijn, dat is het kenmerk van Zijn volk en kinderen. Dát is het verschil tussen ons en de anderen, zegt Mozes. Let er op dat hij steeds een stapje verder gaat. Heel duidelijk in die vraag, waaraan anders te merken zal zijn 'dat ik en Uw volk welgevallen van U gevonden hebben'. Dit zijn echt hartstochtelijke en hartveroverende oosterse onderhandelingen, vgl. Abraham Gen 19. En ook nu laat Jahwe zich door zijn knecht verbidden. We moeten niet te gauw zeggen dat hier met God 'gesjacherd' wordt. Het mag ons toch wel iets zeggen, dat Jahwe – met kennelijke instemming – zo door Zijn mensen met Zich om laat gaan.

'Uw heerlijkheid zien'

Het lijkt me onaannemelijk dat Mozes ineens bevangen is door een soort nieuwsgierigheid om God te willen zien. Zijn wens moet in verband staan met zijn indringende verzoeken aan Jahwe. Naar mijn mening gaat het hier om een officiële audiëntie. Die bij een koning – en Jahwe is immers Israëls Grote Koning! – gekenmerkt wordt door 'al zijn heerlijkheid', vgl. Mt 6:29. Zoiets doet zich b.v. voor in de geschiedenis van Esther 5. Waar de vorstin om haar ingrijpende verzoek ingewilligd te krijgen, het risico moet nemen, een officiële audiëntie bij haar heer gemaal uit te lokken. Zie Esther 4:11, 5:1.³ En officiële audiëntie bij Jahwe is in alle opzichten nog wél even een heel ander verhaal... Het valt op dat Jahwe, 34:5-10, bij het nieuwe

verdrag dat Hij gaat sluiten, alles in het werk stelt om zijn dienaar Mozes in Zijn majestueuze tegenwoordigheid te doen verkeren.

NV spreekt vs 19 van 'luister'. Beter is 'mijn goedheid', en dat correspondeert dan met de inhoud van de uitgeroepen Naam: God is een genadeverlener en ontfermer, op Wie staat te maken valt. Vgl. de Naam van Ex 3:14 'Ik ben die Ik ben' = Ik ben zeker (nabij). Die nabijheid krijgt hier de nadere lading van gunstverlening en ontferming. Daartoe was Jahwe als de beledigde grote partij in het verdrag niet verplicht. Hij verklaart Zich daartoe echter hier ook officieel bereid.

Dat officiële doet echter niet af aan Zijn tere zorg voor Mozes gedurende deze geduchte plechtigheid, vs 21v, vgl. 1 Kon 19:9-14. De Geduchte past op Zijn kleinen!

Noten

1 In de manier waarop de schrijver van Hebr. 13:11, 13 speelt met de woorden 'buiten de legerplaats' moet m.i. behalve Ex 29:14, Lev 4:21, 16:27, Nu 19:3 (alle plaatsen van vervloeking) ook Ex 33:7 e.v. meewegen. In Zijn lijden buiten de poort verloor Christus Zijn volk immers voorgoed van de gescheidenheid van God?

2 GNB heeft ten onrechte: 'dat U vertrouwen in mij hebt'.

3 Let er op dat de term 'welgevallen vinden/winnen bij', die in Mozes' betoog net zo belangrijk bleek, ook een grote rol speelt in Esther 5:2 en 8.

H. de Jong, Zeist

Over CDA, RPF en GPV (4, slot)

(antwoord aan de heren Rietkerk en Schutte)

De politiek geen instrument voor evangelisatie

Wij hebben het in deze artikelen over de politiek gehad, dat moeten we goed bedenken. Het ging niet over een uiteenzetting van wat wij christelijk mogen geloven en geloofsmatig voor wenselijk moeten houden. Dan zou wat ik daarover op papier heb gezet, er wel erg magertjes uitzien. Ik zou er tenminste mijn eigen geloof niet graag mee verwarren. Ik zou dan inderdaad tot de lauwen en tot de halven behoren, zoals de heer Rietkerk vreest. Maar nee, het ging om politiek, dat wil zeggen om wat wij van ons geloof met de middelen die aan de overheid eigen zijn in het gesekulariseerde publieke leven van vandaag kunnen realiseren. En dat is niet zoveel. In mijn ogen namelijk is de politiek niet langer (zo ze dat al ooit geweest is!) een goed instrument voor evangelisatie. Bij de heer Rietkerk is dat anders, als ik hem goed begrijp. Hij heeft het erover hoe mooi het zou zijn als wij (bijvoorbeeld) de moslim door ons leven tot jaloersheid konden brengen en hij somt dan in dat verband een aantal zaken op die in zijn politieke partijprogramma staan: 'Zou het niet prachtig zijn...als de vreemdeling ziet dat ook de overheid bepaalde normen en waarden handhaaft? Als hij bemerkt dat ook de overheid de eed verlangt en abortus afwijst? Als hij ziet hoe wij met ons leven omgaan? Als hij ziet dat er niet gedronken wordt, en niet gevloekt? Als hij merkt hoe de zondag in ere gehouden wordt en de kerkgang?' Nu voel ook ik mij aangesproken door dat tot jaloersheid verwekken van andersgelovigen (want ik vind mijn geloof echt beter dan het hunne), maar ik acht daar de politiek in een plurale samenleving niet het geschikte middel voor. Je zou dan immers de methode van de moslims overnemen en een soort van christelijke *sjaria* aan de samenleving opleggen. Dat is een heilloze verwarving van kerk en staat, van christelijk geloof en politiek. Ik vind het juist tegenover de islam een teken van kracht dat wij daarvan afzien. Zoals ik omgekeerd de vereenzelviging van religie en politiek aan die kant een geestelijk zwakbod acht. Aan het overheidsgezag is uiterlijke dwang eigen en daarmee kun je alleen die geestelijke normen en waarden promoten die door de bevolking in meerderheid toch al worden beaamd. In vrijheid, wel te verstaan. Juist vanwege het uiterlijke karakter van politieke macht moet je met het hanteren daarvan in geestelijke zaken uiterst voorzichtig zijn. Misschien dat de heer Rietkerk op plaatselijk of regionaal vlak gelijk heeft (daar bestaat

soms nog wel het geestelijke draagvlak voor de zaken die hij noemt), maar landelijk zie ik wat hij wil beslist niet meer zitten. Nationaal gesproken staan we als christenen op een smalle marge.

De zondagsheiliging en de eed

Neem nu de zondagsheiliging, een punt dat ook door de heer Rietkerk wordt genoemd. Ik denk dat het in acht nemen van de zondag niet meer uit onze westerse cultuur is weg te krijgen en als er zijn die op grond van de sekularisatie menen dat dat eigenlijk wel zou moeten, dan vind ik dat weinig reëel gedacht. De zondagsviering, hoe bleek uit godsdienstig oogpunt ook, behoort zozeer tot onze leefwereld dat ik niet zie hoe men daarvan af zou kunnen stappen. Het handhaven ervan kan dan ook niet als een keuze voor het christendom worden uitgelegd; het is meer het uitgaan van een vast gegeven. Maar hoe geeft een regering nu uitdrukking aan het ontzien van de zondag? Ik bedoel dat niet economisch, door een winkelsluitingswet bijvoorbeeld, maar religieus? Nu is het zo dat ook een christelijke regering de zondag op geen enkele wijze heiligt. Alles is op die dag mogelijk, want men is religieus neutraal. Ik zou willen dat een christelijke partij er zich voor inspent dat zij die regeren wat betreft het in acht nemen van de heilige dagen signalen afgeven. Dat zij bij de programmering van hun officiële werkzaamheden nu eens voor de zondag, dan weer voor de vrijdag en dan weer voor de zaterdag (of voor welke andere vierdag van een religieuze minderheid ook maar) merkbaar opzijaan. Om daarmee aan de bevolking duidelijk te maken dat ook zij, de hoge overheid, beseft dat de beschikking over onze tijd maar beperkt is en dat de tijd als zodanig wijding nodig heeft. Ook op dit gebied wil ik dus de overheid weer uit een laffe neutraliteit vandaan halen, zonder nu te verlangen dat zij het uitsluitend voor de christelijke zondag gaat opnemen. Slechts iets algemeen religieus behoort hier tot de mogelijkheden. Zoals bij de eed, ook door de heer Rietkerk genoemd. Daarover had ik het al bij een eerdere gelegenheid. In de eedsformule ('Zo waarlijk helpe mij God Almachtig', waar ook andersgelovigen in mee kunnen komen) zie ik een uitstekend voorbeeld van wat mij voor ogen staat. Want hoezeer het mij ook ontroert heeft dat de voormalige president van Zuid-Afrika, de heer De Klerk, aan zijn eed als volksvertegenwoordiger een trinitarische inhoud gaf, opleggen kun je zoiets van geen kant. Dat is zelfs

niet gedaan in de tijd dat Nederland een christelijk land was. Daarin zijn wij, artikel 36 ten spijt, terughoudender geweest dan de Amerikanen die de eed op de (christelijke) bijbel af laten leggen. En over terughoudendheid gesproken nog dit: Ik val de heer Rietkerk hartelijk bij als hij zegt dat de tolerantie nog wel eens het veiligst zou kunnen zijn bij overtuigde christenen. Zijn verwijzing naar het bestuur over Nederlands Oost-Indië dient het gesprek. Ik ben er dan ook van overtuigd dat in het algemeen gesproken beschouwingen als de mijne alleen binnen het christelijk geloof kunnen opkomen en gedijen. Dat hangt samen met de vrijheid waarin Christus ons stelt. Wordt die vrijheid echter niet van binnenuit beleefd dan zie je buiten én binnen het christendom veel beschamende intolerantie te keer gaan. Om samen te vatten: Wij moeten als christenen wat het politieke betreft bij het algemeen religieuze blijven. Daaraan geven wij dan *van ons uit* een christelijke inhoud (en dat mag ook best wel eens publiek merkbaar zijn; De Klerks eed is daar een mooi voorbeeld van), maar het besef in een plurale samenleving te staan moet ons de gepaste bescheidenheid opleggen. Nog eens wil ik zeggen: Over het najagen van recht en gerechtigheid (en meer goede zaken zoals drank- en drugsbestrijding) spreek ik niet, want hoe christelijk dat alles ook is, ook anderen voeren dat in hun vaandel. Ik vind juist dat het CDA zich daarachter teveel verschuilt en zo het alleenrecht op deze dingen lijkt op te eisen, daarbij anderen onnodig irriterend. Nee, het ging en gaat me steeds om het bij uitstek christelijke en wat daarvan politiek gerealiseerd kan worden. Tot zover mijn antwoord aan mijnheer Rietkerk.

Romeinen 13

Zo alles nog eens nalezend merk ik dat ik in mijn discussie met mijnheer Schutte nog een paar puntjes heb laten liggen. Op mijn uitspraak dat in een tijd dat ons volk religieus pluraal is geworden, de overheidstaak er heel anders uitziet dan artikel 36 aangeeft, reageert de heer Schutte: 'Ik zou willen zeggen dat de overheidstaak niet afhankelijk is van de verscheidenheid van opvattingen in de samenleving. De overheid in Paulus' dagen had ook te maken met een pluraal volk. Maar dat weerhield Paulus er niet van de overheid aan te spreken op haar ambt: dienares van God'. Akkoord, dit laatste, maar vindt de heer Schutte ook niet dat Romeinen 13 dan toch wel heel wat soberder uitgevallen is dan artikel 36 van de NGB (ook in zijn verkorte vorm)? Het springende punt van verschil is vooral dat Paulus als hij de taak van de overheid formuleert, daar niets specifiek christelijks in verwerkt. Hij kent haar wel het onderscheiden tussen goed en kwaad toe en het op grond daarvan handelen, maar hij zegt niets over bevordering van de evangelieprediking, bijvoorbeeld. Hij verlangt van de keizer niets anders dan wat des keizers is en

wat ieder weldenkend burger in die plurale kultuur van hem verwachtte. Ik denk daarom dat Romeinen 13 ons kan helpen, niet om artikel 36 te bevestigen (zoals de heer Schutte meent), maar om het terug te schroeven en bij te stellen en aan te passen aan de gewijzigde omstandigheden. Juist een verdediger van artikel 36 kan er zich niet zo goed op beroepen, vind ik.

Een onhoudbaar advies: 'lees de belijdenis tegen de achtergrond van de schrift!'

Een ander punt is dat de heer Schutte ons terloops in zijn artikel een sleutel aanreikt van hoe we de belijdenis moeten lezen. 'Isoleer art. 36 niet van de rest van de belijdenis en nog minder van de Heilige Schrift.' Een interessant advies dat mij bekend voorkomt. Als ik me niet vergis komt het nog uit 'buitenverbandse' (of vroeg-vrijgemaakte) koker: de belijdenis lezen tegen de achtergrond van de Schrift (in plaats van omgekeerd). Men meende zich zo het konfessionalisme van het lijf te houden. Des tijds behelp bijvoorbeeld ds Telder zich ermee om zijn gevoelens inzake zondag 22 tegenover de Heidelberger staande te kunnen houden. Het was zeer goed bedoeld en ook niet zonder nut voor intern gebruik, maar zodra je beseft dat de kerk met haar belijdenis naar buiten treedt, loop je ermee vast. Dan moet immers de belijdenis in zichzelf duidelijk zijn, zonder gebruiksaanwijzingen die op de welwillendheid van de lezer een beroep doen. Ik ben voor deze hermeneutische regel eerder dan ook wel eens enthousiaster geweest dan tegenwoordig. Je kunt er historische geschriften als de Drie Formulieren gemakkelijk mee laten buikspelen. Een voorbeeld. Ik wil best datgene wat ons Credo zegt over de *nederdaling ter helle* van onze Heer uitleggen tegen de achtergrond van de Heilige Schrift, zoals ook de Katechismus dat in zondag 16 doet. Ik zeg dan dat 'nedergedaald ter helle' slaat op de godverlatenheid van de Here Jezus aan het kruis. Maar historisch lijkt deze uitleg nergens op. Dat kun je zien aan de plaats waar dat onderdeel van het Credo staat: niet vóór maar ná de vermelding van Jezus' dood en begraving. Historisch gezien heeft dus ons Credo met die woorden over heel iets anders een uitspraak willen doen. Dat namelijk onze Heiland tussen zijn sterfen en opstanding nog iets anders gedaan heeft dan stil in zijn graf liggen. Dat Hij 'is heengegaan en gepredikt heeft aan de geesten in de gevangenis...' (zie I Petrus 3 : 19) of iets dergelijks. Maar omdat dit belijden een stukje mythologie indroeg in ons christelijk geloof, heeft men in de tijd van de Reformatie met deze historische uitleg gekapt en tegen alle evidentie in de godverlatenheid van de Heer aan het kruis in deze Credowoorden ingelezen. Hier is maar één woord voor, dit is van de Katechismus een stukje konfessionalisme. Hier wordt een belijdeniswoord tegen alle houdbaarheid in met een nieuwe inhoud gevuld om het, koste wat het kost, als belijdeniswoord overeen te

houden. Daarmee heeft men de indruk gewekt dat de tekst van de oudchristelijke belijdenis en dus van de belijdenis in het algemeen onfeilbaar is en dat de vaders niet hebben kunnen dwalen. En dat is konfessionalisme. Goed, men wilde natuurlijk, dat begrijp ik wel, tegenover de oude kerk niet de nieuwlichter uithangen. Men stond toch al onder verdenking van een 'nije leer'. En vandaar dus die ondergeschoven uitleg. Alles tot je dienst, ik wil de vaders best ten goede houden, maar dit moet toch genoemd worden met de enige naam die daarvoor is. Denk erom, ik zou wat de Katechismus uitleggend bij dit artikel zegt, niet graag willen missen. Het is prachtig wat daar staat: '...dat mijn Here Jezus Christus mij van de helse benauwdheid en pijn verlost heeft'. Onze belijdenis bereikt hier een zeldzame tederheid. En wat meer is, zij kan zich ervoor beroepen op Schriftplaatsen als Psalm 116 : 3 (wat trouwens niet gebeurt!). Maar het is uit historisch oogpunt onjuist wat ze zegt. Daarom, zodra je zegt: Dit of dat van de belijdenis moet je tegen de achtergrond van het Schriftgetuigenis verstaan, geef je impliciet toe dat het om een gebrekkige, eigenlijk niet houdbare formulering gaat. En het behoort tot de eerlijkheid van deze tijd dat dan ook maar hardop te zeggen. Schoon schip maken heet dat. Ik meen dat dat met artikel 36 ook moet.

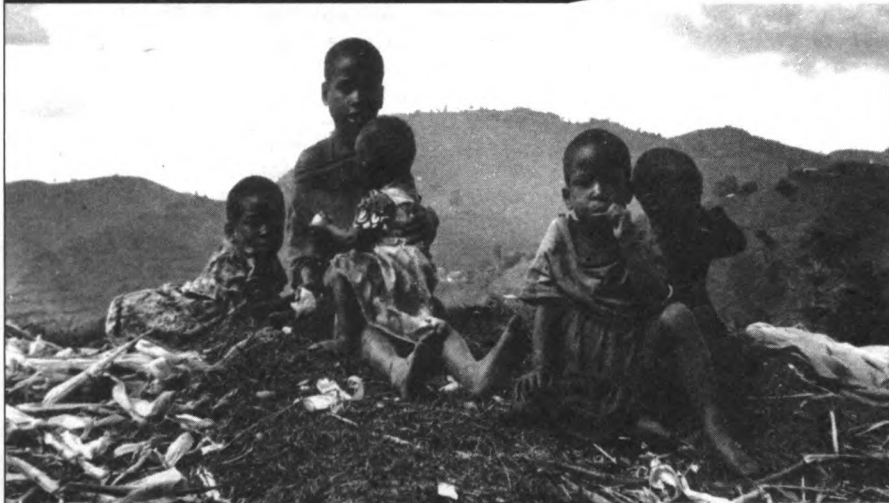
Tot slot

Op mijn artikel over euthanasie en abortus heeft de heer JP de Vries in het ND met een afzonderlijk stukje kritisch en afwijzend gereageerd. Hij heeft mij zo verstaan dat ik een zekere christelijke vrijheid ten aanzien van die zaken *gefundeerd zou hebben* op een paar bijbelse voorbeelden die ik uit het Oude Testament noemde van mensen (Abimelek en Saul) die hun leven inruilden voor hun eer, de een met en de ander zonder de medewerking van een 'hulpverlener'. Daardoor worden deze figuren met een voorbeeldfunctie opgezadeld die ze inderdaad niet kunnen dragen. Het ligt evenwel iets subtieler. Voorbeelden waren deze mensen voor mij slechts hiervan dat in de bijbelse tijden de eer de mensen zo hoog kon zitten dat ze daar onder bepaalde omstandigheden hun leven voor over hadden. Ik noemde dat vormen van euthanasie-voor-die-kultuur, die bij geen wet waren verboden en door de verhaler dan ook zonder meer worden verteld. Ik wilde daarmee aangeven dat zo iedere kultuur zijn eigen moeiten en oplossingen heeft om zich te verstaan met het zesde gebod dat van alle tijden en kulturen is. Ook de bijbel vertelt ons dus van zulke dingen, wel niet om ons tot navolging aan te sporen maar om ons wijs te maken. De argumenten die ik gaf om te bepleiten dat euthanasie en abortus *in onze kultuur* onder bepaalde omstandigheden toelaatbaar zijn, waren van heel andere aard. Typerend voor onze omstandigheden. De Vries besteedt daar geen woord aan. Hij verwijt mij biblicisme. Ik voor mij vind wat hij doet daar een typisch voorbeeld van.

RUANDA **GIRO 550**

o.v.v. project 95

heeft hulp nodig..!

ZOA-hulpverleners steken de helpende hand uit door het uitdelen van voedsel, zorg voor schoon drinkwater, het geven van medische hulp en het opsporen van vermiste gezinsleden.

Uw helpende handen kunnen geven en bidden...

Postbus 10343
7301 GH Apeldoorn
Tel: 055 - 663833

Ja, ik wil

☐ graag op de hoogte blijven van de hulp aan vluchtelingen;

ZOA-Vluchtelingenzorg financieel steunen:

☐ met een machtiging tot wederopzegging van f _____

☐ per maand ☐ per kwartaal ☐ per half jaar ☐ per jaar

☐ met een éénmalige machtiging van f _____

☐ nadere informatie ontvangen over het vrijwilligerswerk in mijn regio.

Naam: _____ Adres: _____

PC/plaats: _____ Tel.: _____

Banknr.: _____ Datum: _____

Postbanknr.: _____ Handtekening: _____

Als 't getij verloopt

Veel mensen hebben het vage gevoel dat echt álles verandert en dat de dingen steeds sneller verlopen. En dat is ook zo, maar dat vage gevoel is dan wel een gevoel van onbehagen. Men is niet opgewassen tegen het steeds hogere tempo van verandering. In alle opzichten is het levenstempo groter. Op de tram lees ik: „winkelen met je pin-code: snel, safe en simpel”. Zomaar een voorbeeld. Dat gaat immers lang niet voor iedereen op. Ouderen vinden zo'n pin-code maar een crime. Overigens is het groter worden van het levenstempo niet overal aanwezig. Er zijn nog hele volken die een ander besef van tijd hebben. Op Java in Indonesië was ik eens op een bochtige, bergachtige werg, waar vaak ongelukken gebeurden. Pas nog was er een ongeluk, zei men mij. Op mijn vraag: wanneer was dat, kwam het antwoord: oh, gisteren. Maar in feite was het 14 dagen eerder gebeurd! Gisteren kan de dag vóór vandaag, maar evengoed verleden week zijn. Morgen is alles wat nog moet komen. Tijd is in heel veel Aziatische landen een rekbaar begrip, zoals 'manana' in Zuid-Amerika: „dat komt morgen wel”. Voor een punctueel Westers mens, voor wie tijd geld is, moeilijk te volgen, maar zo'n leven dat niet door de klok wordt gedictieerd, is wel meer ontspannen. De snelle Westerse mens gaat soms kapot aan de tijd, waarvan hij slaaf is geworden.

Dit artikel werd door Ds. A. de Jong te Rotterdam geschreven in het Tijdschrift van: Het Protestants Schipperswerk "Contact over water". Het is goed de inhoud van dit artikel te overwegen. De dichter van Psalm 31 beleeft zijn geloof via de woorden: „Mijn tijden zijn in uw hand”. Al die stukjes tijd, die mijn leven bepalen, houdt God in zijn trouwe hand. Niets daarvan laat Hij plotseling schieten. De tijd overvalt Hem nooit. Hij regeert, Hij ziet vooruit en Hij leidt mijn leven. Dat doet Hij uit pure vaderlijke liefde. Zo mag ik ook tijd uittrekken voor vakantie als God het mij geeft. Ik kan niet altijd maar doorwerken. Luther zei eens tegen zijn vriend en medewerker Philippus Melancton: „Je heb nog niet tot eer van God leren luieren!”

O. Mooiweer, Enschede

Terloops

P.C. van Wijk

Plezier beleven aan de kerk III (slot)

Ik dacht in twee artikelen klaar te komen met het boekje 'Plezier beleven aan de kerk', maar al schrijvende waren de A4-tjes snel vol.

Ik wil nog aandacht geven aan wat naar aanleiding van 1 Korintheërs 12 wordt opgemerkt. Verscheidenheid en verdeeldheid liggen dicht bij elkaar. Verdeeldheid is eigenlijk ontaarde verscheidenheid. Dat was heel duidelijk het geval in de gemeente van Korinthe. Daar kwam de verdeeldheid zelfs voor aan de avondmaalstafel.

Maar er wordt over meer geschreven in de brief aan de Korintheërs. Er wordt ook gesproken over de verschillende genadegaven van de Geest. God geeft aan mensen gaven, gaven die bij mensen passen. We hoeven ons nooit aan onze gaven te vertillen. De één heeft de gave om met wijsheid te spreken; een ander kan met kennis van zaken spreken. En zo zijn er meer voorbeelden te noemen. Maar die gaven moeten in de gemeente gebruikt worden. Die gaven moeten te voorschijn worden gehaald, die moeten worden ontdekt. Die mogen niet ongebruikt blijven liggen. Paulus doet een beroep op die gaven. Het gaat immers om geloof, hoop en liefde (1 Kor. 13:13). Deze drie vormen een goed uitgangspunt voor een goed management in de kerk.

En dan is heel concreet de vraag, of in de gemeente door het management (de kerkeraad, de predikant, de secretaris of bv. een ouderling die in het dagelijks leven iets met p.r. te maken heeft?) met de verschillende gaven rekening wordt gehouden?

Met brieven werken?

Er wordt in allerlei organisaties veel met brieven gewerkt tegenwoordig. De schrijvers van het boekje wijzen er op, dat het zin kan hebben eens een mapje samen te stellen met uitrustingsmateriaal voor nieuwe ambtsdragers of andere werkers in de gemeente. Het kan goed zijn iets dergelijks te doen, als het niet blijft bij het afgeven van een mapje, maar wanneer daarna verder over de inhoud wordt gepraat. Moderne trainingsmethoden kunnen ook in het kerkelijk leven nut hebben, mits ze goed worden gehanteerd.

Het is in veel kerken moeilijk om ambtsdragers te vinden. Het kan zijn, dat kerkeraden bepaalde mensen op het oog hebben en dat die dan mondeling benaderd worden. Het kan ook zin hebben om mensen niet mondeling,

maar schriftelijk te benaderen. Een gesprek moet daarna natuurlijk volgen. De schrijvers geven een model van zo'n brief, die in geheel laat volgen:

Mensen hebben mensen nodig

Mensen hebben mensen nodig.

Zo zijn ze bedoeld en geboren.

Niemand redt het alleen.

En als iemand het inderdaad helemaal alleen zegt te redden, is dat nog geen reden om trots op te zijn.

Mensen zijn geschapen als hulp voor elkaar, weten we.

Soms heb je die hulp heel hard nodig.

Soms heb je zoveel over, dat je wat kunt weggeven.

Het is maar net hoe je ervoor staat.

Mensen hebben mensen nodig.

Vaak regelt zich dat vanzelf.

Mensen leven immers in kringen:

familie, vriendenkringen, burens enz.

Als er wat is, iets om te huilen of te lachen,

iets om te treuren of om mee te vieren,

pakt die kring dat op.

Zo is gedeelde smart halve smart,

en gedeelde vreugde dubbele vreugde.

Een van die 'kringen' is de kerk.

Een gemeenschap van mensen, zeggen we.

'Gemeenschap der heiligen' zelfs.

Dat is een grote pretentie.

En die moet je houden.

Want je pretenties opgeven,

aanpassen aan de situatie, is het kind met het badwater weggooien.

Het kind van Bethlehem wel te verstaan.

Pretenties moet je waarmaken.

Omzien naar elkaar is niet alleen theorie,

maar vooral je ogen gebruiken, en je hart.

Een van de manieren om dat te doen is pastoraat.

Pastoraat is belangstelling hebben voor mensen,

omdat Jezus mensen belangrijk vond.

Straks staan de pastorale secties weer in de startblokken.

De vraag is alleen met welk team.

Het team van sekte x dacht aan u.

De vraag is vooral om verder te lezen.

Want volgens veel mensen, is het u op het lijf geschreven.

We komen er graag op terug.

Er zijn tegen deze werkwijze wellicht bezwaren aan te voeren. Maar redelijke alternatieven liggen niet altijd voor het grijpen. Of wel?

Tenslotte: als we het over gemeentebouw hebben, moet duidelijk zijn, dat het gaat om het 'plezier beleven aan de kerk'. Dan zullen geloof en kerk aan elkaar verbonden blijven.

n.a.v. George Brucks en Piet van Midden, Plezier beleven aan de kerk; Kok, Kampen f 21,50.

Boekbespreking

Toch verder?

Henk Veltkamp – 'Toch verder?' – verwerken van leed, een lange weg – Uitgave van J.H. Kok te Kampen – 108 pag. – f 19,50.

Om maar met de deur in huis te vallen: dit is een fijn boek, dat mijzelf bij het lezen veel troost heeft verschaft. De auteur is ziekenhuis-pastor. Vanuit die ervaring behandelt hij verschillende themata, die betrekking hebben op het ziek-zijn en de verwerking van het leed. Als je dit boek leest, gaat er een wereld voor je open. Veel dingen, die je niet wist, komen met klém op je af. Wat is er in het leven van de mensen een lijden en een verdriet! Wat hebben velen het moeilijk met het verwerken daarvan!

B.v. als je 'het slechte nieuws' van een medicus moet vernemen, als je partner plotseling wegvalt en je alleen verder moet, als je voor je verdere leven invalide wordt, als je een kind naar het graf moet brengen, als je ontslag krijgt en op de keien komt te staan terwijl voordien het leven je zo toelachte. Mensen, die die dingen ervaren, kunnen het niet verdragen als een ander over die moeiten grof heenwalst met allerlei cliché-terminen en goedkope opmerkingen. „Je moet er maar mee leren leven”, zegt men dan. Daardoor wordt de eenzaamheid voor hen, die dit alles moeten ondergaan en doorstaan, alleen maar enorm vergroot. Al die doodoeners moeten worden geëlimineerd! Maar als je zelf in een gat valt en in een fase verzeilt waarin het leed je dreigt te overmannen, als je het zelf niet meer ziet zitten, dan wordt het anders! Een heel eenvoudige opmerking kan iemand opbeuren. Zo zei eens een weduwe tegen een ander, die ook pas weduwe geworden was, bij een ontmoeting in de supermarkt: „Het went nooit – maar overleven is mogelijk”. Dit werd met veel warmte gezegd. Daardoor kwam het des te bemoedigender over. Het zijn de kleine woorden en dingen, die het doen. Ga dan a.u.b. niet met Bijbelteksten rammelen. De mens in nood heeft geen behoefte aan welke vorm van supervroomheid ook maar. De wijze kent tijd en wijze ook in het wijzen op Jezus, onze Heiland, de Enige, die het hele leven saneren kan en wil. De dankbaarheid voor wat gebleven is moet langzamerhand groeien in het omgaan met verlies, dankbaarheid bovenal voor de presentie van God onder alle omstandigheden. Dit geschrift verleent praktische hulp. Wij zijn de auteur hartelijk dankbaar voor deze handreiking. Verdere aanbeveling is o.i. niet nodig!

Enschede, O. Mooiweer

P.J.van Kampen, Ede

Als vervolging komt

3. ongezoekt...

Men moet maar eens nagaan: misdadigers willen verborgenblijven, zij vermijden het zich te vertonen; worden zij betrapt, dan zijn zij onzeker; als zij beschuldigd worden, ontkennen zij; zelfs op de pijnbank bekennen zij niet gemakkelijk en lang niet altijd. Als zij definitief veroordeeld zijn, treuren zij. Zij sommen de aanvallen, door de boze natuur op hen gedaan, op; zij schrijven hunzwakheid aan het lot of aan de sterren toe. Zij willen immers niet de daders zijn van iets, dat zij als slecht erkennen. Maar wat van dien aard ziet men bij de Christenen? Geen Christen schaamt zich, geen Christen heeft berouw, behalve dan omdat hij vroeger geen Christen geweest is; als de Christen wordt aangebracht, dan juicht hij, als hij beschuldigd wordt, dan verdedigt hij zich niet, als hij ondervraagd wordt, bekent hij zelfs uit eigen beweging; als hij veroordeeld wordt, spreekt hij een dankzegging uit. Wat is dit voor een kwaad, dat de natuurlijke kenmerken van het kwaad mist, zoals vrees, schaamte, onzekerheid, berouw, jammerklachten? Wat is dit voor een kwaad, waarover de schuldige zich verheugt, waarvan men wenst beschuldigd te worden, terwijl de straf een overwinning is?

"Gij vereert de goden niet", zo verwijt men ons, "en gij brengt geen offers voor de goden". Het is consequent, dat wij om dezelfde reden, waarom wij voor onszelf niet offeren, ook voor anderen niet offeren, namelijk omdat wij nu eenmaal de goden niet vereren. Daarom worden wij beschuldigd van heiligschennis. Dit is de quintessens van de zaak of liever de gehele zaak en zij verdient wel onderzocht worden; dan moeten echter niet de vooringenomenheid of de onbillijkheid als rechters fungeren(). Wij zijn opgehouden uw goden te vereren van af het ogenblik, dat wij tot het inzicht kwamen dat zij geen goden zijn.

Tertullianus. *Apologeticum* II.11,12 en X.1,2¹

wat te doen?

Rond het jaar 112 van onze jaartelling komt de Romeinse hoge ambtenaar Gaius Plinius Secundus ("de Jongere") aan op zijn nieuwe standplaats in het huidige Turkije. Hij is aangesteld tot gouverneur van de keizerlijke provincie Bithinië, in het Noord-Oosten van Klein-Azië. Stellig is Plinius een nauwgezet en hardwerkend magistraat geweest, die zijn werk heel ernstig nam. Hij is ook iemand geweest die geregeld met zijn keizer, Marcus Ulpius Trajanus, correspondeerde. Deze regeerde van 53 tot 117 (een zeer lange tijd dus) en was over het algemeen een gematigde vorst; zeker

geen gek of maniak als sommige van z'n voorgangers en opvolgers. Een bekend gebleven briefwisseling tussen Plinius en Trajanus gaat over het probleem van de aanwezigheid van Christenen in Plinius' gebied. Op zijn rondreis door zijn nieuwe gebied is Plinius met dit probleem geconfronteerd en hij weet niet wat er mee aan moet. De bekendste passage in zijn brief luidt aldus: "Heer, ik heb er een vaste gewoonte van gemaakt om mij in alle twijfelgevallen tot u te wenden. () Ik heb nog nooit aan onderzoeken tegen christenen deelgenomen en weet dus niet wat en hoe streng men daarbij gewoonlijk bestraft of wat men gewoonlijk onderzoekt.

Ik werd ook in grote verlegenheid gebracht door de kwesties of men wat de leeftijd betreft een onderscheid moet maken; of dus zeer jonge personen net zo behandeld worden als volwassenen; of men degenen die berouw hebben, moet vergeven of dat men, als iemand eenmaal christen geweest is, helemaal geen rekening moet houden met het feit dat hij het christendom de rug heeft toegekeerd; of de naam alleen al strafbaar is zonder dat er van enig strafbaar misdrijf sprake is of alleen de met de naam verbonden misdaden strafbaar zijn."

Hij licht vervolgens de tot dusverre gevolgde handelwijze toe:

"Ik vroeg hen of ze christen waren. Gaven ze dat toe, dan vroeg ik het hen onder bedreiging van de doodstraf voor een tweede en derde keer. Als ze dan verstokt bleven, liet ik hen terechtstellen. Ik twijfelde er namelijk niet aan dat men, ongeacht wat ze misdreven hadden, in ieder geval hun hardnekkigheid en hun onbuigzame trots moest bestraffen.

Anderen die door dezelfde waanzin getroffen waren, liet ik, omdat ze Romeins burger waren, gevangen zetten om ze naar Rome te zenden. Omdat de misdaad zich nu, zoals het meestal het geval is, juist door de behandeling steeds verder uitbreidde, kwamen al spoedig verschillende nuances aan de dag.

Men legde mij een anonieme brief voor waarin vele namen vermeld werden. Maar deze personen ontkenden dat zij ooit christen waren geweest. Zij riepen volgens de formule die ik hen voorlas, hun goden aan, brachten aan uw buste die ik voor dit doel samen met de beeltenissen van de goden had laten opstellen, wijn- en wierookoffers en lasterden bovendien Christus: allemaal dingen waartoe de zogenaamde

ware christenen zich niet laten dwingen. Hen meende ik dan ook te kunnen vrijlaten.

Anderen door de informanten genoemde personen gaven eerst toe christen te zijn, ontkenden het later echter weer en beweerden vervolgens het wel geweest te zijn maar het later de rug te hebben toegekeerd. Voor enigen was dat al drie jaar geleden, voor anderen nog langer en voor sommigen zelfs als twintig jaar. Ook deze mensen hebben uw buste en de beeltenissen van de goden aanbeden en Christus gelasterd." Ook dezen ontkenden echter, aldus Plinius' brief, dat er in de bijeenkomsten van christenen iets misdadigs plaats vond.

"Juist door deze verklaringen leek het mij nog meer nodig om twee dienstmeisjes die daar dienaressen genoemd werden, ook door martelingen te dwingen de waarheid te zeggen. Ik kon er echter niets anders in zien dan een verkeerd verregaand bijgeloof. Daarom heb ik de onderzoeken opgeschort en besloten u om raad te vragen. Het leek mij de moeite waard om over deze kwestie inlichtingen in te winnen, vooral ook vanwege het groot aantal mensen die bedreigd zijn. Veel mensen van elke leeftijd, van iedere stand en van beide geslachten zijn aan het gevaar blootgesteld en zullen dat ook in de toekomst blijven, want dit aanstekelijk bijgeloof heeft zich niet alleen in de steden maar ook in de dorpen en op het platteland verspreid. Nochtans zal men het naar alle waarschijnlijkheid nog wel kunnen beteugelen en het wellicht weer helemaal kunnen uitroeien."²

Er zit iets schokkends in deze passage, die dateert uit de periode dat Ignatius van Antiochie in de arena in Rome het leven liet. Hier hebben we een stellig integer en feitelijk ook wel redelijk "verlicht" bestuurder, zeker geen woesteling of barbaar. Maar ook deze Plinius is volledig bereid om mensen zonder spoor van aange-toonde schuld ter dood te veroordelen! Als het niet is om de door hen begane misdaden, dan in elk geval om hun weigering om toe te geven, hun vastbeslotenheid!

Aan anonieme beschuldigingen moet men geen gehoor schenken; 't is echter zonneklaar dat Christenen, ongeacht hun precieze wandaden, veroordeeld moeten worden...

voorzichtig en onuitvoerbaar

Het antwoord van Trajanus is voorzichtig en tegelijk moeilijk uitvoerbaar. Hij schrijft in zijn brief aan Plinius: "Mijn beste Secundus, bij het gerech-

telijk onderzoek tegen degenen die men u als christenen heeft aangewezen hebt u de juiste weg behandeld. Over het algemeen kan men immers geen vaste gedragsregel vaststellen. Men moet ze niet gaan opsporen. Als ze echter worden aangegeven en men hun schuld kan aantonen, moeten ze bestraft worden. Hierbij moet men echter zo te werk gaan dat men iedereen die ontkent christen te zijn en dit daadwerkelijk toont door onze goden aan te roepen, ondanks alle argwaan omtrent zijn verleden toch vergiffenis moet schenken. Met anonieme aangiften mag in ieder geval geen rekening worden gehouden. Daarmee zou men immers een slecht voorbeeld geven en dat zou onze tijd ook niet waardig zijn."

schuldig of niet?

Deze uitspraak van de keizer wordt 85 jaar later later hevig geheld door de Christen advocaat Tertullianus. Deze zeer strijdbare Noordafrikaanse jurist werd geboren tussen 150 en 160. Is zijn precieze geboortedatum onbekend, ook weten we niet wanneer hij gestorven is. De kerkvader Hiëronymus die over hem geschreven heeft, deelt slechts mee dat hij stokoud geworden is. De laatste geschriften die we van Tertullianus kennen dateren van rond 220 A.D., maar vermoedelijk heeft hij nog geruimte tijd na die datum geleefd.

Tertullianus was geen groot theoloog, menen deskundigen, maar hij was stellig literair begaafd. Hij kan de dingen uitermate kernachtig zeggen. Een term als "trinitas", Drieenigheid, zou van hem afkomstig zijn. Formuleren kon hij als de beste. In leven en werk is hij echter wat aan de extreme kant geweest, wat onder andere blijkt uit zijn overgang tot de Montanisten, een uiterst strenge "charismatische sekte" uit de tweede en derde eeuw. Die overgang moet onder de Katholieken van zijn tijd wel de nodige beroering hebben gegeven. De schok dat hun literaire voorvechter Montanist was geworden is wellicht te vergelijken met commotie die zou ontstaan, als de Paus zich bij het Leger des Heils aansloot!

In zijn bekendst geworden werk, *Apologeticum*, doet de jurist Tertullianus, die weet hoe men een gehoor in de rechtzaal moet overtuigen, een beroep op de overheid, maar in feite over hun hoofd heen op de publieke opinie. Hij voert het pleit voor een soms hevig vervolgd minderheid die wordt veroordeeld zonder fatsoenlijke rechtsgang. Tertullianus is later wel "de enige onder de kerkvaders genoemd die een journalist had kunnen zijn". "Alleen", is de klacht, "hij is altijd ergens tegen!"³ Zo ook hier. Hij valt de overheden aan op hun beleid tov Christenen, dat (terecht) heel inkonsekvent wordt genoemd. Hij doet dat vele pagina's lang. (In mijn editie beslaat dit werk 125 pagi-

na's.) De kern van het betoog van Tertullianus is simpel: als christenen inderdaad schuldig zijn, moeten ze publiekelijk worden berecht en met de duidelijkste vermelding van redenen worden veroordeeld. Als ze echter niet schuldig zijn, horen ze vrijspraak te krijgen. Als ze schuldig zijn, moet op hen worden gejaagd. Als ze het niet zijn, is het ongeoorloofd om op deze wijze onschuldige mensen te vervolgen. Wat zijn ze nu: misdadigers of niet?

Bij Tertullianus zien we dus een nieuw element in het verhaal binnenkomen. Vaak was de wijze waarop de rechtsgang verliep op zijn minst onregelmatig te noemen. Tertullianus schroomt niet om dat de overheden voor de voeten te gooien. Het lijkt me toe dat er daarom rond het jaar 200 al sprake is van een discussie rond fundamentele "mensenrechten".

de "eerkroon" grijpen?

Een ander element dat genoemd moet worden is de discussie rond de vraag of gelovigen het martelaarschap mogen wensen en ook pogingen mogen ondernemen om dat te krijgen. In het algemeen is de kerkleiding – terecht – erg afkerig van zulke pogingen om zo'n levenseinde zelf te kiezen. Men acht het een poging om God te verzoeken. Als vervolging komt, zo parafraseer ik maar, is men in eerste instantie gehouden om zich in veiligheid te brengen en zo het eigen leven te beschermen. Overmoed of de neiging om te spelen met je leven heeft niets met christelijk geloof te maken! Wordt daarentegen duidelijk dat je je aan arrestatie en veroordeling niet kunt onttrekken en zou je je eigen leven slechts kunnen redden door verloochening van de Here Jezus Christus, dan is evident dat dat niet toegestaan is want dat is het ergste dat een mens kan doen. Dan moet je trouw zijn, ongeacht de consequenties.

Illustraties van die (mijns inziens zeer juiste) houding zijn er vele. Ik noem er enkele. De in het vorige artikel genoemde kerkleider Polycarpus duikt eerst onder, maar als hij dan in zijn schuilplaats alsnog gearresteerd wordt, biedt hij geen verzet, maar vraagt hij tijd om te bidden en zo Gods weg voor zijn verdere gedrag te leren verstaan. Die tijd krijgt hij ook van degenen die hem komen arresteren en vervolgens bidt hij hardop minstens een uur, volgens de martelaarsacte. Dan gaat hij fier en rechtop zijn dood tegemoet. Maar in die volgorde! Hij begint niet met zich aan te geven; pas als het niet anders kan, het hem duidelijk wordt dat hij kennelijk van Godswege bestemd is om nu te sterven, begaat hij de weg naar de arena.

Vergelijk dat met de houding van de grote Kerkleider Origenes, een buitenlandse geleerde man uit het Egyptische Alexandrië. Zijn vader Leonidas wordt opgepakt en ter dood gebracht

en de jonge en vurige zoon wil zich ook op de politiepост aangeven. Hij is immers ook christen! Zijn moeder, die koste wat kost zijn vroegtijdige dood wil tegenhouden, kan in deze situatie alleen "winnen" door al zijn kleren achter slot en grendel te stoppen! En dan blijft de jonge Origenes thuis; hij had genoeg geloofsmoed om desnoods zijn leven voor Christus te geven, maar met te weinig durf om in zijn blootje over straat te gaan... (Veel later echter, na een uitzonderlijk arbeidzaam leven, sterft Origenes alsnog de dood van een martelaar. In de gevangenis bezwijkt hij aan de gevolgen van mishandeling.)

Juist hier blijkt een sterk verschil met sektariërs die wel uit vrije wil, of uit fanatisme, zelf de dood kiezen. In de kring der Donatisten, een ketterse afsplitsing van de kerk in Noord-Afrika kiezen velen zelf de dood en het moment van hun dood. Over hen schrijvend meldt de geleerde professor Frits van der Meer: "(sommigen) wierpen zich bij het naderen van de politie zelf in het vuur, of in het water, of in een afgrond, onder de kreet *deo laudes!* een kreet – zegt Augustinus – bij de goeden gevreesd als leeuwengebrul, zo berucht dat hij die hem hoort zich over al zijn leden trillend uit de voeten maakt om de godslasterlijke sprong in de afgrond niet te zien. Want zij sprongen bij voorkeur in afgronden, de diepste scherpstenige ravijnen waaraan de bergen van de Aurès, hun eigenlijke paradijs, zo rijk is; de duivel had hun maar toe te fluisteren: *werp u naar beneden!* en zij meenden martelaars te kunnen worden, alsof Christus niet gezegd had: *ga weg, Satan, gij zult de Heer uw God niet beproeven.*"⁴ De tragisch omgekomen leden van de groep van Jim Jones in 1978 of van David Koresh in 1993 hebben dus wel degelijk in vroeger tijden voorlopers...

Voor ware Christenen stond die weg niet open. Mensen die God wilden gehoorzamen mochten niet vrijelijk over eigen leven beschikken. Dat was een poging om Gods hand te forceren, een zeer laakbare houding om "de krans der overwinning" zelf te pakken waar de Here die wellicht niet voor ieder beschikt had.

Zo krijg je het curieuze plaatje. De Romeinse keizer gaf als advies of opdracht: je moet Christenen wel vervolgen, maar ze niet zoeken! Krijg je als gezagsdrager *ongezocht* mensen in je handen, dan moet je ze aanpakken, maar anders niet.

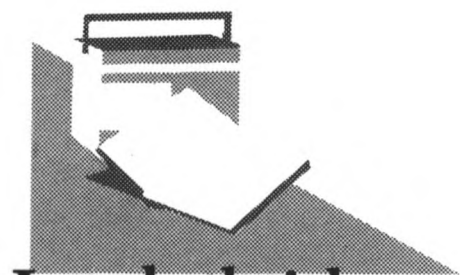
De Christelijke leiders zeiden op hun beurt: Je moet rekenen met vervolging, maar je mag de Here God in dezen niet dwingen jou tot het martelaarschap te bestemmen. Alleen als die straf je *ongezocht* opgelegd wordt, is het goed; dan mag je je ook niet daaraan onttrekken. In houding van overheid en martelaars beide speelde het element van "het niet zoeken" dus

een heel belangrijke, om niet te zeggen: doorslaggevende, rol.

Noten

1. Geciteerd uit *Tertullianus' Apologeticum en andere Geschriften uit Tertullianus' Voor-Montanistische Tijd*. Ingeleid, vertaald en toegelicht door Christine Mohrmann. Uitgave Het Spectrum, Utrecht en Brussel. 1951. Dit is deel III in de prachtige serie Monumenta Christiana, Bibliotheek der Christelijke Klassesken.
2. geciteerd in vertaling uit red. G. Stemmerger. *De Bijbel en het Christendom. Kerngedachten uit 20 Eeuwen Christelijke Traditie*. deel 1. De Haan. Haarlem. 1978. pp.73,74.
3. R.A. Knox. *Enthusiasm. A Chapter in the History of Religion*. Oxford University Press. Oxford. 1950.p.45.
4. F.van der Meer. Augustinus de Zielzorger. *Een Studie over de Praktijk van een Kerkvader*. Het Spectrum. Utrecht, 1947. pp.82,83.

Jeugdrubriek

Julie krijgen nu een puzzel waarvan één letter ontbreekt. De letters die ontbreken en die je kunt vinden door de onderstaande vragen te beantwoorden vormen een wens.

1. Plaats waar Jakob vocht met God. Genesis 32.
2. Broer van Mozes. Genesis 4.
3. Opvolger van Elia. 1 Koningen 19.
4. Bijbelboek Nieuwe Testament.
5. Zetel van koningen
6. Offerdier
7. Boodschapper van God
8. Lees je Gods woord in
9. Bouwde God uit de rib van de man. Genesis 2

10. Tweede koning van Israël. 2 Samuel 2
11. Aarden vat voor water of wijn
12. Moeder van Samuel. 1 Samuel 1
13. Man die de ark bouwde. Genesis 6.
14. Niet overdag
15. Zoon die door zijn vader moest worden geofferd. Genesis 22
16. Hier bouwden de mensen een hoge toren. Genesis 11

De oplossing van de vorige maal was: Orakeltas.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

1.

N	I
E	L
2.

A	A
O	N
3.

L	I
S	A
4.

I	T
U	S
5.

O	O
R	N
6.

S	T
E	R
7.

L	E
E	N
8.

B	L
Y	B
9.

W	R
U	O
10.

I	D
V	D
11.

R	K
I	U
12.

H	N
N	A
13.

O	A
C	H
14.

C	H
A	N
15.

S	A
K	A
16.

B	A
B	L

Van huis uit

Wilna Smienk-van 't Hul

Het rijke leven

De afgelopen week veel gelezen, veel tot me genomen, soms heel tegenstrijdige dingen. Onderling leken ze geen verband te hebben en toch viel ineens alles als een legpuzzel in elkaar.

Ten eerste: een kleine Roemeense jongen is door een hond gered en 'opgevoed'. Toen hij gevonden werd kon hij alleen als een hond leven. Na twee jaar in een tehuis, samen met zijn hond, blaft hij nog steeds, wil geen contact met andere kinderen (lees: de mens) en deelt zijn eten met zijn opvoeder.

Iets anders: René Diekstra, door mij al eerder geciteerd, schrijft over neurochirurgie. Hij heeft het over de geleerde Wilder Penfield, een hersenonderzoeker, in 1976 overleden.

Gedurende zijn leven meende deze het bewijs te kunnen vinden voor het functioneren van de psyche, de geest van de mens in het onderzoek van de hersenen.

Aan het einde van zijn lange leven kwam hij tot de conclusie dat de verklaring van de werking van de geest niet te vinden was in de werking van onze hersenen. Er blijft een deel over dat zich niet laat vangen.

Dat wordt ondermeer duidelijk door de mate waarin de mens zichzelf kan beïnvloeden. Wij kunnen ons tot op zekere hoogte zieker of gezonder voelen door 'inbeelding'.

We kennen allemaal wel mensen die veel langer leefden dan doktoren hen toegedacht hadden en anderzijds mensen die overal aan denken te lijden en die toch uiteindelijk weinig mankeren. Diekstra gaat dan verder met de werking van ons onderbewuste o.a. in de droom en hoe belangrijk tegenwoordig de droomuitleg wordt gevonden bij onderzoek naar geestelijke problemen.

Tenslotte constateert hij dat wij als mensen blijkbaar beschikken over een innerlijke kracht, een geest, die zelf niet volledig aan de wetten van de natuur is onderworpen. Deze kracht bevordert zelfvertrouwen en hoop, o.a. nodig bij het overwinnen van ziekte of problemen.

Voor Diekstra maakt het verder niet veel uit of we onze geest voorstellen als een 'supra-individuele geest zoals God, dan wel als een zelfstandig individu onstoffelijk wezen'. Met an-

dere woorden, het doet er niet toe waar we in geloven als we maar geloven want anders kunnen we het leven niet de baas.

Een preek vanmorgen waarin de rijkdom van het ons door God geschonken leven aan de orde komt aan de hand van een stuk uit Prediker: het genieten van de alledaagse dingen die het leven ons biedt samen met de onzen, want zo heeft God het gewild. Wat een levensvreugde voelde ik opkomen toen ik daarnaar luisterde. Het besef dat als je gewoon je leven leeft en de dingen doet die je hand vindt om te doen, je inzetten voor je medemens naast het genieten van wat je hebt, dat dat de essentie van ons bestaan als christen is.

Tenslotte een bericht van Oosteuropa zending, zo'n krantje dat je krijgt als je regelmatig wat schenkt. De confrontatie met intense armoede en problemen samen met een volledig openstaan voor het geloof; vertrouwen en moed. Soms irriteert zo'n krantje mij omdat ik weet dat er veel narigheid in staat en ik wil daar niet altijd mee geconfronteerd worden. Toch pak ik het op en lees het en wordt telkens weer geroerd en ontroerd door wat daar gebeurt. De mensen die het ondergaan en de mensen die er helpen, het raakt je.

Wat is nu de samenhang tussen al deze dingen.

Een mens die van geboorte aan niet als mens opgroeit leert blijkbaar niet of met veel moeite zijn geest open te stellen voor andere mensen, voor het geestelijke. Daar moet dus een 'gevoelige' periode voor zijn. Anderzijds kan een hond een mens blijkbaar in leven houden maar niet tot mens opvoeden terwijl een mens wel allerlei andere wezens kan vormen (o.a. honden).

Mensen zijn ongelofelijk slim, kijk maar eens naar wetenschappers zoals bijvoorbeeld die hersenchirurg. Daarbij komt een ongelofelijke arrogantie: uiteindelijk is er niets meer in het menselijk bestaan dat een raadsel voor ons vormt. Ik moet denken aan die Russische kosmonaut lang geleden die verklaarde dat hij in het heelal God nergens tegen was gekomen. Keer op keer moeten dergelijke mensen tot de conclusie komen dat het niet lukt. Ze komen zo tot armzalige opmerkingen als: laten we dan maar in onszelf geloven.

In de Bijbel ervaar je twee dingen heel sterk, zoals ook in de preek naar voren kwam. Niets is tegelijk zo simpel en zo krachtig als het geloof in God. Als wij ernaar leven maakt het ons, als wij het verwerpen breekt het ons. Wij willen in deze geavanceerde tijd alles zo ingewikkeld hebben dat we niet meer in eenvoudige oplossingen geloven. Dat kunnen we eenvoudig niet accepteren. In Oosteuropa is het leven terug (of nog steeds) op het bestaansminimum. Deze mensen kunnen alleen nog maar op God hopen die hen kan helpen, en een aantal doet dat dan ook daadwerkelijk. Je ziet bij die mensen het geluk

terugkomen, de rijkdom van het leven. God geeft het aan ons om mensen op te voeden en te vormen in rijkdom. Als wij daarmee verder gaan ons leven in zal het ons goedgaan in het land dat ons de Here geeft.

Rest mijzelf niets anders dan dankbaarheid voor mijn eigen bestaan en het uitschrijven van een nieuwe cheque.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Nijmegen

Verblijft u in de prachtige omgeving van Nijmegen en wilt u 's zondags met de gemeente samenkomen dan bent u van harte welkom in onze kapel, die gelegen is in Nijmegen-zuid. U vindt de kapel als u vanuit het centrum de Sint Annastraat volgt, richting Malden/Mook, tot de eerste verkeerslichten na het bord 'max 70 km'. Daar naar links afslaan, richting Groesbeek/Berg en Dal. Dit is de Scheidingsweg. Na 200 meter rechts de oprijlaan in naar het witte klooster 'Angela Merici'. Voor het huis langs naar rechts ziet u 100 meter verder de kapel. Het straatnaambordje vermeldt 'Klein Heumen'.

Gedurende de maanden juli en augustus komt de gemeente alleen 's morgens samen in de kapel om 10 uur. Voor de middagdiensten verwijzen wij naar de Christelijke Gereformeerde Kerk, Bijleveldsingel 30, in het stadscentrum. Die diensten beginnen óf om 16 uur óf om 16.30 uur. Informatie hierover kunt u verkrijgen door te bellen naar 080-442653 (NGK) of 080-770137 (CGK).

Op 17 juli en op 28 augustus wordt het avondmaal bediend in de morgendienst in onze eigen kapel.

Op 7 augustus wordt de morgendienst gehouden om 9.30 uur in de kapel van het wooncentrum 'Vijverhof', Kwakkenbergweg 150, hoek Berg en Dalseweg, op de gemeentegrens met Berg en Dal.

Wij zullen het op prijs stellen u in onze diensten te mogen begroeten.

Ned. Geref. Kerk van Langerak

Ds. J. van Atten, predikant van de gemeente Dalfsen, heeft het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep aanvaard.

Ned. Geref. Kerk van Heemstede

Ds. P. Kurpershoek, predikant van de

gemeente Assen, heeft het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep aanvaard.

Ned. Geref. Kerk van Zoetermeer

De Gemeente heeft haar predikant, ds. J.J. Arnold, met ingang van 1 september a.s. gedurende één jaar en 6 weken afgestaan om te dienen als legerpredikant.

Ned. Geref. Kerk van Arnhem

De NGK te Arnhem heeft, in samenwerking met de Chr. Geref. Kerk van Arnhem, een beroep uitgebracht op kandidaat J. van 't Hof, kandidaat te Sliedrecht.

Ned. Geref. Kerk van Ermelo-Harderwijk-Putten

Het scribaat der kerk berust thans bij: Mw. A.D. Sierksma-van Dijk, Meidoornlaan 6, 3852 GW Ermelo. Tel.: 03417-54800.

Theologische Studiebegeleiding

Onderstaand bericht is bestemd voor alle studenten die theologie (gaan) studeren of de vooropleiding daartoe (gaan) volgen.

Op D.V. 24 september a.s. begint het nieuwe seizoen voor de TSB, de Theologische StudieBegeleiding. Deze begeleiding is opgezet vanuit de Ned. Geref. Kerken en is bedoeld voor alle studenten die aan verschillende faculteiten en scholen theologie studeren. De TSB beoogt:

- een aanvulling te geven op het studieprogramma.
 - de contacten tussen de studenten en de kerken te bevorderen.
 - de contacten tussen de studenten onderling te bevorderen.
- Gedurende het cursusjaar zijn er 9 bijeenkomsten op zaterdag, onder leiding van de predikanten ds. O. Mooiweer (m.i.v. januari ds. J.C. Schaeffer), ds. H. Smit en ds. H. de Jong. De bijeenkomsten worden gewoonlijk gehouden in het gebouw van de Theologische Universiteit van de Chr. Geref. Kerken. De vergaderingen bestaan uit twee gedeelten: een preekvoorstel van één van de studenten en een lezing (met een bespreking van beide). Eén keer per jaar wordt er een exegesesdag gehouden; we buigen ons dan een zaterdag over een bepaald bijbelboek of -deel. In mei is er een TSB-weekend; naast de vaste onderdelen (preek en lezing) is er dan gelegenheid de onderlinge contacten te verstevigen.

Deelname aan de TSB is géén vrijblijvende zaak. Van elke Nederlands Gereformeerde student die theologie studeert of zich d.m.v. een 'vooropleiding' zich daarop voorbereidt, wordt verwacht dat hij/zij actief deelneemt aan het TSB-werk. Bij kerkelijke examens wordt hier ook altijd naar gevraagd (TSB-attest nodig). De deelname wordt door de kerken bekostigd. Je kunt je opgeven als TSB-lid door te bellen of te schrijven naar de secretaris van de TSB: Martin van der Klis,

Looiersdreef 514, 7328 HR Apeldoorn,
tel.: 055-338717 (in juli en augustus:
Spinner 29, 1625 VC Hoorn, tel.: 02290-
31921).

TSB-programma 1994/1995

24-09-94: *Preek*: Gen 13:10-13, Wim
van der Wind.

Lezing: drs. H. Smit – Aard en zin van
de dogmatiek

22-10-94: *Lezing*: drs. H. de Jong –
n.a.v. Het verbondsmatig evangelie,
dr. C. v.d. Waal

Preek: Matth. 4:5-7, Folkert Pomstra
12-11-94: *Exegesedag* in gebouw Phila-
letes, Amersfoort: Mattheus 24:1-42.
10-12-94: *Preek*: HC Zondag 28, Geert
van Dijk

Lezing: drs. O. Mooiweer – Uit de pas-
torale praktijk

07-01-95: *Lezing*: Vrije tribune

Preek: Habakuk 2:4b, Alice Langbroek
11-02-95: *Lezing*: drs. H. Smit – n.a.v.
Liefde van God en mens, Vincent
Brümmer

Preek: 1 Tim. 1:15, 16, Karel Smouter
11-03-95: *Preek*: HC Zondag 41, Roel
Vanderbos

Lezing: drs. H. de Jong – n.a.v. Paulus,
H. Amelink

08-04-95: *Lezing*: ds. J.C. Schaeffer –
nog onbekend

Preek: Psalm 62, Peter Sinia
TSB-weekend in 'de Wittenberg' te
Zeist:

12-05-95: *Preek*: Hand. 15:15-18, Andy
Beeftink

13-05-95: *Lezing*: drs. H. Smit – n.a.v.
Kerstening en ontkerstening van Eu-
ropa, Anton Wessels

Lezing: prof.dr. G. Glas – Raakvlak
tussen psychiatrie en pastoraat.

Het op pagina 27 van het Informatie-
boekje vermelde adres van het secre-
tariaat van de TSB is niet juist. Het
moet zijn: Looiersdreef 514, 7328
HR Apeldoorn.

Ned. Geref. Kerk van Haarlem

Vanwege het geringe ledental van de
Gemeente in Haarlem heeft de kerke-
raad, in goed overleg met de Ned.
Geref. Kerk van Heemstede, besloten
tot een samengaan van beide gemeen-
ten.

Op 17 juli j.l. heeft de laatste eredienst
plaats gevonden in de Bakenesserkerk
te Haarlem.

Met ingang van 24 juli worden de sa-
menkomsten van de gecombineerde
gemeente gehouden in de Petrakerk te
Heemstede.

Ned. Geref. Kerk II Zwolle

Gedurende de periode 24 juli t/m 28
augustus a.s. worden de kerkdiensten
gecombineerd gehouden met die van
de Chr. Geref. Kerk van Zwolle. Elke
zondag zijn er 4 diensten: om 8.45 en
16.30 uur in de Zuiderhof, Mr. P.J.
Oudlaan, en om 10.30 en 19.00 uur in
de Noorderkerk, Thorbeckegracht.
Van zondag 4 september a.s. af zullen
de diensten weer op de gebruikelijke
plaats worden gehouden om 9.30 en
19.00 uur in de aula van het Carolus
Clusius College aan de Veerallee.

Vertrouwenspersoon nodig in de Gezondheidszorg

De Nederlandse Patiënten Vereniging
(NPV), het Gereformeerd Maatschap-
pelijk Verbond (GMV), de Reformato-
risch Maatschappelijke Unie (RMU) en
Het Richtsnoer organiseren samen
een studiebijeenkomst over vertrou-
wenspersonen in de zorgsector. Dit
naar aanleiding van de nieuwe regels
inzake de euthanasieproblematiek. De
bijeenkomst vindt plaats op vrijdag 16
september 1994 in De Reehorst te Ede
van 13.30 tot 21.00 uur.

De wijziging van de Wet op de Lijkbe-
zorging is een feit. De wetgever heeft
eisen opgesteld waaraan artsen moe-
ten voldoen, als zij levensbeëindigend
handelen. Ondanks de strafbaarheid
van hun daad, zullen zij dan geen
strafvervolgning te duchten hebben. Op
1 juni jongstleden zijn de zorgvuldig-
heidseisen in de Staatscourant gepu-

bliceerd en daarmee dus officieel in
werking getreden.

Binnen de gezondheidszorg zijn ech-
ter tal van verschillende meningen
over beslissingen rond het levens-
einde. Artsen, verpleegkundigen, pa-
tiënten en instellingen zitten vaak niet
op één lijn. Allerlei vragen zijn dan te
stellen. Bij wie moet de patiënt aan-
kloppen met vragen over levensbeëin-
digend handelen? Moet er een onaf-
hankelijk instantie (vertrouwensper-
soon) komen waar men met dit soort
vragen terecht kan? Is de positie van
verpleegkundigen c.q. artsen wel
veilig, moeten ook zij misschien een
meldpunt hebben waar zij hun ervaringen
kunnen ventileren?

Over dit soort vragen willen de boven-
genoemde organisaties meer duide-
lijkheid verkrijgen. Zij willen dat niet
alleen doen, maar met inspraak van
„het veld”. Mensen uit de praktijk
moeten vanuit hun ervaring dit initia-
tief verder inhoud gaan geven. Van-
daar dat patiënten, werkgevers en
werknemers in de zorgsector en art-
sen van harte welkom zijn op de stu-
diebijeenkomst „Vertrouwenspersoon
in de gezondheidszorg, (on)nodig”?

Verdere informatie bij:

* Mw. Drs. J.M. Verheij, voorlichtster
NPV, telefoon: 08385-24818

* Dhr. J. Westert, adj. directeur GMV,
telefoon: 038-218649

* Mw. Mr. M.G. Dorrestijn, beleidsme-
dewerker RMU, telefoon: 08385-43030

* Dhr. E.P. Ruit, voorzitter ad interim
Het Richtsnoer, telefoon: 01807-50784

De Heer is mijn Herder

psalm 23

De Here heeft tot Zich genomen onze lieve,
zorgzame vader en grootvader

GEERT JANSSEN

in de leeftijd van 78 jaar, sinds 31 maart 1994
weduwenaar van **Grietje Baakman**

Heerenveen, 20 juli 1994

Brussel: HENK en AMANDA
Lars, Harro

Leiden: ALI en MAX
Margriet, Bart

Neede: JAN en WIL
Natascha en Ferrie, Serge, Irina

Heerenveen: JAAP en MARJO
Jorine en Bert

Oldenzaal: JOKE en ERIK
Vincent

Correspondentie-adres:

J. Janssen, Regenboog 7, 8446 EM Heerenveen

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgevonden.